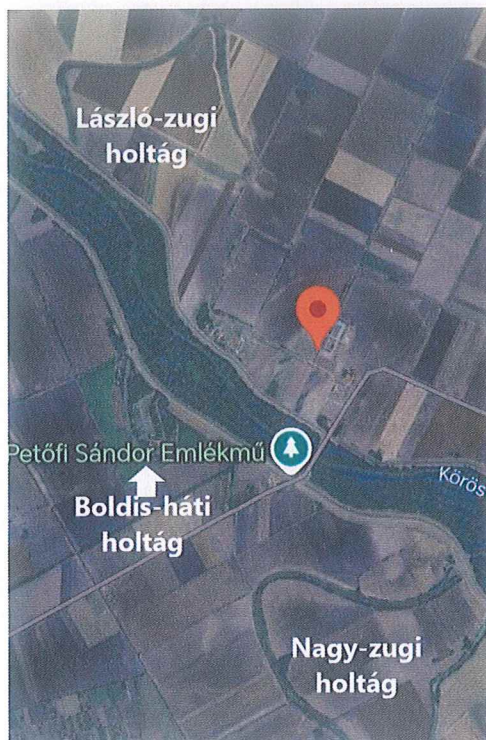

Javaslat a

„Körös holtágak Mezőberény határában”

települési/tájegységi/ágazati¹

értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

FARKAS ISTVÁN LÁSZLÓ..... (név)
Farkas István László..... (aláírás)
Mezőberény, 2026.07.16..... (település, dátum)
(P. H.)

¹ Kérjük, húzza alá a megfelelőt.

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Iktatószám: I 1784-1		Melléklet: db	
Érkezett:		2026 JÚL 22.	
Előszám:	Utószám:	Előadó:	Gg-Gg

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Farkas István László**

Levelezési cím: **5650 Mezőberény, Fő út 1-3.**

Telefonszám: **+3670-400-2479**

E-mail cím: **farkas19990114@gmail.com**

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Körös holtágak Mezőberény határában

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:²:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☒ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

a szakterületi besorolás indokolása:

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- ☐ igen
amely nemzetiség:³

☒ nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Mezőberény határában, a Kettős-Körös két partján. A László-zugi holtág a folyásirány szerinti jobb partján, a Boldisháti holtág, valamint a Nagy-zugi holtág a folyó folyásirány szerinti bal partján található.

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

☒ települési	☐ tájegységi	☐ ágazati

amely értéktár neve: **Mezőberényi Települési Értéktár**

² Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

³ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

A Körös folyók Békés vármegye vízhalózatának kiemelkedő fontosságú részei. A Fekete-Körös a Bihar-hegységben, a Fehér-Körös az Erdélyi-érchegység nyugati oldalán, a Sebes-Körös a Réz-hegység és a Király-erdő közötti völgyben ered. Onnan vágtak maguknak utat hosszú évezredek alatt az Alföldre, ahol szétterülve egy árvizektől gyakran sújtott, mocsaras tájat hoztak létre. A Fekete- és Fehér-Körös a szabályozások óta Szanazugnál történő összefolyását követően Kettős-Körösről, a Sebes-Körös Köröstarcsa utáni betorkolását követően Hármaskörösről beszélünk. A Magyar Királyság területén a törökök kiűzését követően, a 18. században már elkezdődtek folyószabályozási munkák, de ezek elszigetelt, egy-egy földesúr magán próbálkozásai voltak, így csekély sikert hoztak magukkal. A folyószabályozás nagy hulláma a 19. század első felében, a reformkorban indult el, mely legfőképpen Széchenyi István nevéhez kötődik. Mezőberényt az 1840-es évektől kezdődő Tisza és mellékágainak szabályozása érintette, mely mesterséges medrek kialakításával és rengeteg kanyar levágásával járt. Mezőberény a később Kettős-Körösként elnevezett folyó medrének kialakításában volt érdekelt, ezeket a munkálatokat Bodoki Károly mérnök felügyelte. Bodoki hatását és sikeres munkáját mi sem szemlélteti jobban, hogy Mezőberény határában órála elnevezett vízügyi múzeum működik. A régi meder levágásaiból számos holtág alakult ki. Mezőberény környékén a mai napig találhatunk belőlük, különböző felhasználási célokkal. Ezek közül hármat mutatunk be, név szerint a Boldisháti-, a László-zugi és a Nagy-zugi holtágakat.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

Boldisháti Holt-Körös

A holtág 1880-1881 között alakult ki. A Kettős-Körös bal parti ármentesített területén helyezkedik el. Hossza 1000 méter körüli, átlagos szélessége 40 méter, területe 4 hektár, átlagos vízmélysége 1 méter. Az 1992-2000 között végrehajtott rehabilitációs kotrások eredményeként medrének feliszapoltsága és vízi növényzettel való benőtsége csekély. Vízpótlást a térségben lévő öntözőrendszerből kaphat, gravitációsan leüríthető a Kettős-Körösbe. Az eddig vonzó, természeti értékekkel is bíró kis holtág környékén üdülotelkek kiosztását tervezik, így a zártkerti, üdülési funkció kerül előtérbe. Környezeti állapotának feltárása 1998-ban elkészült.⁴

László-zugi holtág

A holtág a 19. századi folyószabályozási munkálatok során, a Kettős-Körös mederrendezésének következtében alakult ki. A folyó jobb parti, ármentesített területén helyezkedik el. Hossza 2-3 kilométer, átlagos szélessége 35-50 méter közötti, területe mintegy 4-5 hektár. Átlagos vízmélysége. A korábbi évtizedekben végrehajtott fenntartási és kotrási munkálatoknak köszönhetően medrének feliszapoltsága mérsékelt, vízi növényzettel való benőtsége mozaikos jellegű. Vízutánpótlása részben a Körös vízrendszeréből, részben

4

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/Magyarorszag_holtagai/pages/014_kettos_koros.htm

belvíz- és öntözőcsatornákon keresztül biztosítható, leürítése gravitációs úton megoldható. A holtág természeti értékei jelentősek: gazdag halállománya és madárvilága miatt kedvelt horgász- és pihenőhely. Környezetében üdülőtellek és zártkerti ingatlanok találhatók, így rekreációs és hétvégi üdülési funkciója meghatározó. Környezeti állapotának vizsgálata és vízminőségi felmérése az elmúlt évtizedekben több alkalommal megtörtént.

Nagyzugi Holt-Körös

A patkó alakú holtág 1839-ben alakult ki. A Kettős-Körös bal parti ármentesített területén helyezkedik el. Hossza 3,7 kilométer, átlagos szélessége 17 méter, területe 6 hektár. A felső 1,5 kilométeres szakasz elmocsarasodott. Alsó mederszakaszának feliszapoltsága és növényzettel való benőttsége közepes mértékű, vizének minősége megfelelő. Feltöltődhet belvizekből, tölthető a Kettős-Körösből szivattyúsan kivett öntözővíz átvezetése útján is. Csak szivattyúsán üríthető le a Kettős-Körös felé. Funkciói: belvíz tározás, öntözővíz-tározás, horgászat, vadászat. A felső, részben elmocsarasodott szakasza sekély mélységű vizes élőhelyként jelentős, igen gazdag és változatos élővilággal rendelkezik, nevezetesen, mint a „vízipocok” gazdag előfordulási helye. Vízében őshonos, máshol már megritkult és kipusztult halfajok is megtalálhatók. Viszonylag háborítatlan térség, antropogén hatások nem érzékelhetők.⁵

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

<https://korosok.hu/>

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/Magyarország_holtagai/pages/014_kettos_koros.htm

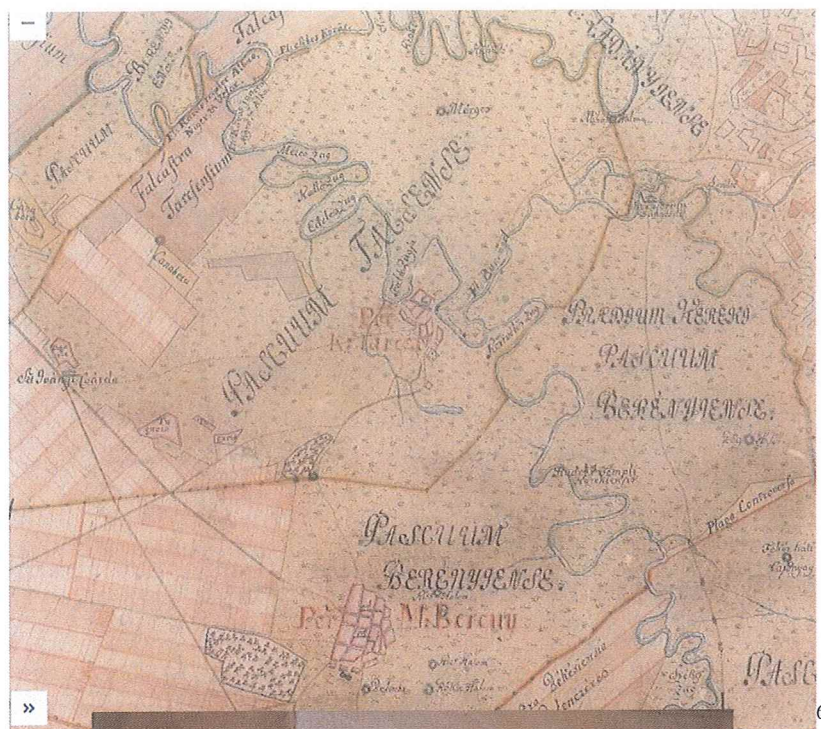
9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

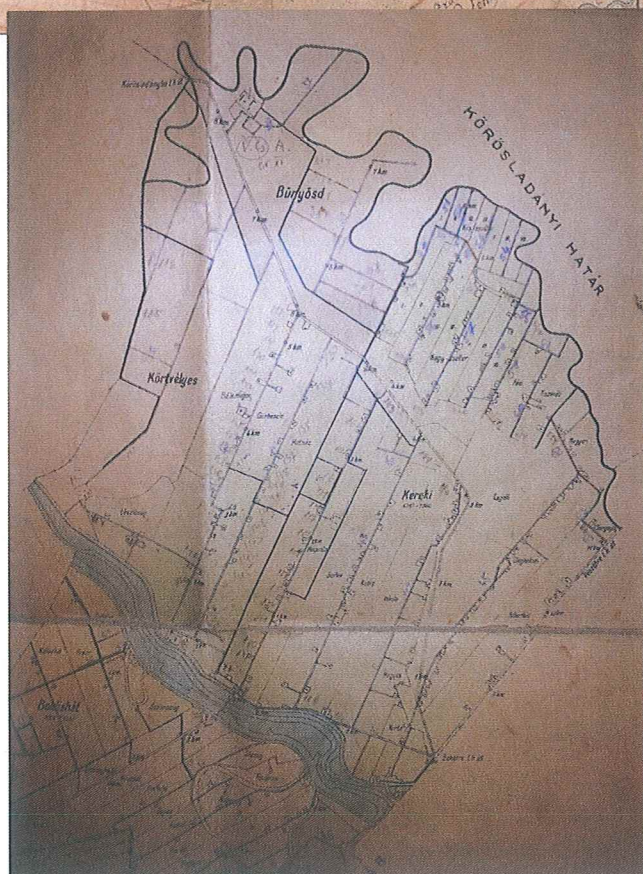
1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

⁵

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/Magyarország_holtagai/pages/014_kettos_koros.htm

6

7

⁶ A Békés Megyei Levéltári térkép, ami Mezőberény környékét és vízrajzát mutatja

⁷ Ua.

8

9

⁸ Henger Péter készítette fénykép

⁹ Ua.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés m) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Ajánlás a Mezőberény külterületén található Kettős – Körös-holtágak értéktárba történő felvételéhez

A mezőberényi Kettős – Körös szakasz holtágai, a Nagy-zugi, Boldisháti és a László-zugi, a település kiemelkedő természeti értékei, amelyek tájképi, ökológiai és közösségi jelentőségük miatt méltán érdemesek a helyi értéktárba történő felvételre.

A Nagy-zugi-holtág különleges természeti környezetével és gazdag élővilágával tűnik ki. A holtág partját övező fás ligetek, nádasok és a vízi növényzet számos madárfaj számára biztosítanak élőhelyet. A terület nyugalma és természetközeli állapota kedvez a vízimadarak fészkelésének és a védett állatfajok megjelenésének. A holtág emellett kedvelt horgász hely és kirándulóterület, gyalogosan és kerékpárral egyaránt. A természetkedvelők közvetlen kapcsolatba kerülhetnek a Körös – vidék hagyományos vízi világával.

A Boldisháti – holtág elsősorban csendes, háborítatlan természeti környezetével képvisel jelentős értéket. A holtág vize és a vízpart számos halfajnak, kételtűnek és rovarnak biztosít megfelelő élőhelyet. A holtág tájképi jelentősége is kiemelkedő: évszakonként változó arculata a Körös menti táj egyik legszebb természeti értékévé emeli. Ez a holtág is a horgászat egyik kedvenc színtere.

Mindkét holtág esetében nagy előny, hogy szükség esetén megoldható a vízpótlás a Körös élővizéből.

A László-zugi holtág természeti értékét a változatos madárvilág, a holtágat övező hagyományos alföldi táj értékeinek megőrzése adja a Kereki határreszen.

Meglátogatása során a természeti értékek vizsgálata mellett szót ejthetünk a régi korok világáról, életmódjáról, a sok évtizedig jelentős Kereki tanyavilág történetéről is.

A három holtág együtt olyan összefüggő természeti rendszert alkot, amely nemcsak a helyi élővilág fennmaradása szempontjából fontos, hanem kulturális és közösségi értéket is képvisel.

Megőrzésük, és a helyi értéktárba történő felvételük hozzájárulhat ahhoz, hogy a jövő generációi számára is fennmaradjon a Körös – vidék egyedülálló természeti öröksége.

Mezőberény, 2026. május 10.

Készítette:

Henger Péter

MEZŐBERÉNYI HELYTÖRTÉNETI
ÉS TÁJVÉDELMI EGYESÜLET
5650 Mezőberény, Fő u. 8.
Adószám: 18394427-1-04
Bank: 53200046-11081351

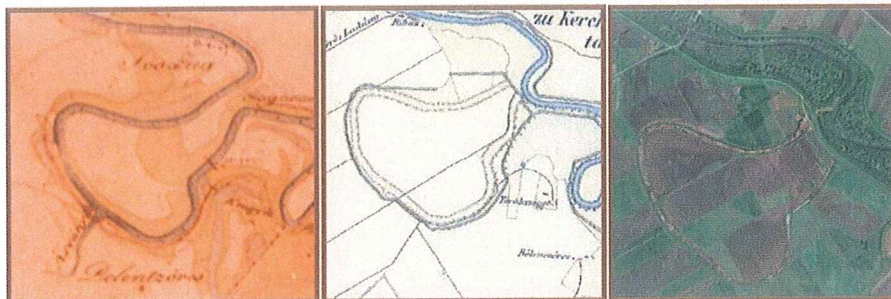
a Mezőberényi Helytörténeti és
Tájvédelmi egyesület elnöke

AJÁNLÁS

a mezőberényi holtágak települési értéktárba való felvételéhez

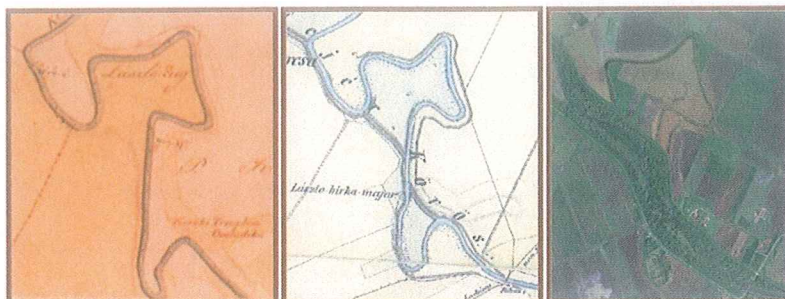
A Nagyzugi, a Boldisháti és a Lászlózugi holtágak a Kettős-Körös szabályozásakor alakultak ki, jelenleg az árvízvédelmi töltések mentén helyezkednek el. A 19. század egyik legnagyobb hatású eseménye volt a város életében a Körös szabályozása: előtte a lassú folyású és kanyargós Körös áradáskor nagy területeket öntött el. Számos ér vizét a Körösből kapta, ezek hosszú út megtétele után ismét a Körösbe folytak vissza. A növekvő népesség azonban több szántóterületet igényelt, ezért amint a szabályozás szükségességével felsőbb körökben is egyetértettek, megkezdődtek ezirányban az intézkedések: először a Körös anyamedrében álló vízimalmokat bontották le, hogy ne duzzasszák fel a vizet és ne segítsék elő a feliszapolódást. 1818 és 1823 között Huszár Mátyás királyi és kerületi igazgató földmérő vezetésével felmérés készült a Tisza és a Körösök vidékéről, a felmérés alapján pedig elkészült a Körösvölgy vízrajzáról szóló tanulmány is, egy hozzá tartozó szabályozási tervvel. Ekkor fektették le a szabályozás menetét évtizedekre meghatározó alapelveket: medertisztítás és mederrendezés után esést növelő, lefolyási viszonyokat javító átvágások és csatornák létesítése, a víz összpontosítása a mellékágak, kitörések elzárásával, majd az árvizek szétterülését megakadályozó párhuzamos töltések építése. 1855-ben elkészült a végleges szabályozási tervzet, minek alapján 1956-ban a Kettős-Körös szabályozásához hozzáfogtak. A II. katonai felmérés térképlapjai és a Huszár Mátyás-féle felmérések egymás mellé téve alkalmasak a szabályozás előtti és utáni állapotok összehasonlítására.

Huszár Mátyás felmérése és a II. katonai felmérés Nagyzugról, valamint műholdkép napjainkból:

Vitathatatlan, hogy Mezőberény területén a 19. század egyik legnagyobb szabású alkotása a Körösök szabályozása volt, de annak minden pozitív és negatív hatásával. A Körös szabályozását a 90-es években fejezték be. Mezőberény határa egészen megváltozott, a kaszálók és legelők helyén sok új tanya keletkezett. Az elvárt cél megvalósult: a szántóföldi művelésre alkalmas terület mintegy másfélszeresére nőtt. De sajnos a klíma is megváltozott, ugyanis már az 1900-as évek elején tapasztalható volt a csapadék nagyfokú csökkenése. Amilyen káros volt a szabályozások előtt a sok víz, most olyan hátrányos következményekkel járt a talaj túlságos kiszáradása.

Huszár Máttyás felmérése és a II. katonai felmérés Lászlózugról és Boldishátról, valamint műholdkép napjainkból:

Napjainkban pedig egyre inkább bőrünkön érezzük a klímaváltozás jeleit: az átlaghőmérséklet növekedését, az átlagcsapadék csökkenését és a mennyiség szélsőséges eloszlását, a hőhullámokat, az extrém száraz időszakokat. Ezek a kedvezőtlen változások a talajvízszint drasztikus csökkenéséhez vezettek. A holtágak rehabilitációjával, a leválasztott folyószakaszok vízellátásával, vízpótlásával azonban lehetőség nyílt és a talaj vízháztartásának javulására, ami a környező növényzet és a mezőgazdasági területek számára is kedvező. A vízpótlással megnövekvő víztömeg és vízfelület javítaná a környező területek mikroklimáját, különösen a nyári hőhullámok idején, hűtve a környezetet és növelve a levegő páratartalmát.

A holtágaknak a vízmegtartás mellett jelentős tájformáló szerepük is van: az őket körülvevő kultúrtájban legalább részben megőrizték a táj folyószabályozások előtti természetes arculatát. De mindamellett, hogy tájképileg szépek, változatos élőhelyet biztosítanak számos növény- és állatfajnak, hozzájárulnak a helyi biodiverzitás megőrzéséhez. A holtágak a horgászok és a kikapcsolódásra vágyók számára is kedvelt célpontok, elsősorban a helyi közösség körében.

A Nagyzugi, a Boldisháti és a Lászlózugi holtágak felvételét mindenképpen javaslom a települési értéktárba, hiszen szerepük vitathatatlan a térség ökológiai sokféleségének megőrzésében, a fenntartható környezethasználatban és a helyi közösség életében.

Mezőberény, 2026.05.26.

Tóth-Valentinyi Ágnes

Tóth-Valentinyi Ágnes

3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozat

Alulírott Szegedi Mária, a mezőberényi **Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ**ot reprezentáló személy hozzájárulok, hogy a Mezőberényi Települési Értéktárba való felvételhez elkészített **Körös holtágak Mezőberény határában** című javaslatban szereplő képeket, adatokat és információkat a Mezőberényi Települési Értéktár Bizottság (egyéb értéktárba kerülés esetén az illetékes értéktár bizottság) az ide illő jogszabályok betartásával szabadon felhasználhatja.

Mezőberény, 2026. ...*július*..... hó, *16*... nap

.....

Szegedi Mária

4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

Nyilatkozat

Alulírott Henger Tóth....., hozzájárulok, hogy a Mezőberényi
Települési Értéktárba való felvételhez elkészített
„KÖRÖS HOLTAGAK MEZŐBERÉNY HATÁRA'BAU.....”
című javaslatban szereplő képeket, adatokat és információkat a javaslat készítője
az ide illő jogszabályok betartásával szabadon felhasználhatja.

Mezőberény, 2026. május..... hó, 12..... nap

[Signature]
.....